

lam, aut abscondite locutus fuerit, statim cum eo communem excommunicationis contrahet pœnam. Ubi manifeste est sermo de externa communicatione cum excommunicato, propter quam sola excommunicatio minor incurritur; et tamen ibi simpliciter vocatur communis excommunicatio. Præterea de Consec., dist. 1, c. 63, ex Concil. Carthag. IV, c. 24, sic dicitur: *Sacerdote verbum in Ecclesia faciente, qui egressus de Ecclesia fuerit, excommunicetur.* Quod non potest de excommunicatione majori intelligi, sed vel de minori, vel fortasse de sola privatione alicujus communionis. Similia decreta inveniuntur in canonibus Apostolorum, ubi propter leves causas aliqui communionem privantur; non ergo erat illa semper excommunicatio major. Præterea (quod magis urget) in c. 1 de Except., in 6, dicitur, *si quis in iudicio excommunicationem opponit, speciem illius declarare debere.* Ubi Glossa declarat indictum esse propter species excommunicationis majoris vel minoris, quarum prior sufficit ad exceptionem in iudicio, non vero posterior, et ideo non satis est excipere per nomen generis, quod ambiguum est; ergo commune nomen excommunicationis, juxta intentionem illius textus, simpliciter dictum, non sumitur pro excommunicatione majori. Imo, si vox illa de se indifferens est, cum alioqui pœnam indicet, quoties a iudice simpliciter profertur, in mitiorem partem erit interpretanda, juxta communes juris regulas.

3. *Resolutio.* — Nihilominus dicendum est, quamvis hoc nomen excommunicationis in antiquo usu Ecclesiæ latissimam habuerit significationem, ut recte probant jura citata, et quæ in prima difficultate præcedentis sectionis adduximus, jam vero in præsentem Ecclesiæ statu coarctatam esse illius vocis significationem ad illud duplex membrum majoris, et minoris excommunicationis, inter quæ minor excommunicatio existimatur solum secundum quid, major vero simpliciter; et ideo illa vox simpliciter prolata, præsertim in sententia ferenda vel a jure vel ab homine, majorem excommunicationem indicat. Hæc est communis sententia, ut late tractat Covarr., in cap. Alma, part. 2, § 8, num. 5. Ratio autem potissima est, quia ita declaratum est in jure, in prædicto cap. penult. de Sent. excomm. Quia licet ibi tantum loquatur Pontifex de sententia ab homine, tamen ob paritatem rationis extenditur illa decisio a Doctoribus, etiam ad jure latas, cum mode-

ratione infra adhibenda. Congruentia vero esse potest: illa vox includit negationem seu privationem communicationis; negatio autem (ut aiunt dialectici) simpliciter addita totum destruit; et ideo excommunicatio absolute dicta dicit privationem omnis communicationis Ecclesiasticæ. Item, quia excommunicatio major et minor comparantur sicut totum et pars, nam se habent sicut includens, et inclusum, ut ex effectibus earum constat, et infra dicemus agentes de excommunicatione minori; et ideo excommunicationis vox simpliciter prolata totum potius quam partem significat. Denique alia ratio est, quia jam usus, et consuetudo ita obtinuit, et fortasse inde etiam talis consuetudo orta est, quia excommunicatio minor, quasi nihil existimatur, et parum timetur. Et ideo sola major simpliciter excommunicatio reputatur. Propterea ergo jus declaravit excommunicationem absolute dictam pro majori sumendam esse. Alias rationes afferunt Panorm., in d. c. penult.; et Navar., in tract. de Datis et promis., notab. 4; et Covar. supra, quas nunc expendere necessarium non est.

4. *Antiqua jura exponuntur.* — Ad jura ergo antiqua, quæ in contrarium afferebantur responsio patet ex dictis; nam illa procedunt juxta antiquam illius vocis latiore significationem. Adde præterea generalem regulam traditam a Gregor. IX, intelligendam esse, quando ex materia vel ex adjunctis non satis constat sermonem esse de excommunicatione minori; nam quacumque ratione explicetur intentio ferentis sententiam, seu limitetur vocis significatio, id sufficit; nam hoc etiam in aliis vocibus analogis locum habet. Intelligendam vero aliqui existimant illam regulam in sententiis affirmativis, quibus quis vel excommunicatur vel excommunicatus profertur; nam in negativis facilius potest de utraque excommunicatione vox illa intelligi, ut cum dicitur aliquis non esse excommunicatus, propter illam rationem, quod negatio ex se omnia destruit. At si in rigore loquamur, termini eandem significationem habent in negativa, et affirmativa propositione, si cætera sint paria; et ideo præcipue consideranda est circumstantia loci et ratio negationis, ut inde colligi possit, an ad utramque excommunicationem extendatur. Nam si dicamus excommunicatum non posse absolvi ab excommunicatione, in subjecto est sermo de excommunicatione majori, juxta regulam positam, quia, ut infra

constabit, excommunicatio minor non privat jurisdictione. At vero in prædicato, in quod cadit negatio, ad utramque excommunicationem extenditur, quia illa negatio fundatur in defectu jurisdictionis vel usus ejus; quæ ratio de utraque excommunicatione procedit, quia excommunicatus usu omnis jurisdictionis privatus est; et simili modo, cum dicitur in cap. unic., de his quæ vi, in 6, absolutionem ab excommunicatione metu extortam invalidam esse, de utraque excommunicatione merito intelligitur ab omnibus Doctoribus, non solum quia materia illa favorabilis est ob immunitatem, et libertatem Ecclesiasticæ potestatis, sed etiam quia ratio involuntarii consensus universalis est; unde et ad omnem censuram decisio illa extenditur, ut ex illo textu constat, et præced. disput., sect. 6 annotavimus.

5. Denique addunt aliqui, quoties in eadem dispositione junguntur illæ duæ voces, *excommunicationis, et anathematis*, excommunicationis verbum pro minori accipi, ne supervacanea verba sint. Sed non est universalis, neque vera regula, ut constat ex dictis circa primam difficultatem superioris sect., tibi longe aliter exposuimus cap. Cum non ab homine, et cap. Engeltrudam, quæ ad hoc citant. Neque erunt supervacanea verba, quæ ad majorem severitatem, et terrorem adduntur, et in accidentaliter solemnitate etiam differunt, ut ibi declaravimus. Et potest optime confirmari ex declaratione novissime edita a S. D. N. Clemente VIII, in causa ducatus Ferrariensis, ubi sæpe repetit, et conjungit hæc verba, *excommunicati, anathematizati, maledicti*, et tamen sine ulla dubitatione, et excommunicatio illa major est, et maledictio non est aliqua censura distincta ab excommunicatione et anathemate, sed major quædam expressio gravitatis ejus. Quin potius in ipso titulo totius sententiæ dicitur: *Declaratio et promulgatio majoris excommunicationis, anathematis et maledictionis.* Non sunt ergo supervacanea verba, etiamsi non sit sermo de excommunicatione minori.

6. *Cap. 1 de Except., in 6, exponitur.* — Ad cap. 1 de Except., in 6, communis interpretatio est, illum esse specialem casum in jure expressum propter vitandas fraudes, et dilaciones in judiciis, ut patet ex Covarr., et aliis auctoribus, quos ipse citat. Tamen si attente verba textus considerentur, videtur certe alia fuisse mens Pontificis, cum dixit, debere eum, qui excommunicationem oppo-

nit, speciem illius exprimere; nam per speciem non videtur intelligere majorem vel minorem excommunicationem, sed excommunicationem majorem in particulari, id est, propter tale delictum, v. gr., percussionis clerici, sacrilegii, vel similibus, contractam; unde etiam postulat, ut excommunicatoris nomen exprimat. Et ex ratione, quam subdit, hic etiam sensus colligitur, scilicet, *quia talis exceptio probanda est apertissimis documentis*; et ideo oportet, ut in particulari, et non in confuso fiat. Quæ expositio non obscure confirmatur inferius in § Si vero, in illis verbis: *Si probationis copia succedente, de eadem excommunicatione, vel alia excipiatur iterum, et probetur*, etc. Non enim possumus exponere, de eadem, id est, majori, vel alia minori, quia exceptio de minori nihil unquam operatur; ergo necessario intelligendum est de eadem majori, de qua in specie fuerat exceptio posita, vel de alia etiam majori, sed in altera specie, id est, in alio casu vel pro alia culpa contracta. Igitur in prioribus verbis in eodem sensu sumitur excommunicatio in specie. Atque ita illa expressio non postulat in illo textu propter ambiguitatem verbi excommunicationis respectu majoris vel minoris, sed propter claritatem et veritatem iudicii, in quo res, et causæ in particulari sumptæ melius examinantur, et probantur. Quapropter nil refert, quod vox excommunicationis pœnam significet, ut pro minori accipienda sit, quia hic non habet locum illa regula, quod in dubiis omnia sunt in mitiorem partem interpretanda, cum ad tollendum hoc dubium, illius vocis sensus jure ipso explicatus sit. Ideoque juridica, ut sic dicam, et propria illius vocis significatio jam est ut simpliciter prolata pro majori sumatur; in omni autem dispositione etiam odiosa et pœnali, verba sunt proprie et secundum jus intelligenda.

7. *Quomodo excommunicatio major, et minor, inter se differant.* — Tandem ex his facile expeditur illa quæstio, an hæc duæ excommunicationes specie differant, quæ moraliter potius, quam metaphysice definiendæ, etiam est. Dicuntur ergo differre specie, quia comparantur per modum totius et partis, et in ratione privationis, quia pluribus bonis et specie diversis major privat, quam minor; et in ratione pœnæ in ordine ad culpam, quia major per se respicit culpam mortalem, ad minorem vero venialis sufficit. Ac denique in ratione vinculi, quia major plus ligat, et obli-

gat; unde et difficiliter solvitur; quæ omnia ex discursu materiæ constabunt.

DISPUTATIO IX.

DE PRIMO EFFECTU EXCOMMUNICATIONIS MAJORIS, QUI EST PRIVATIO ORATIONUM ET SUFFRAGIORUM ECCLESIE.

Juxta ea, quæ paulo antea definivimus, prius prosequemur omnia, quæ ad excommunicationem majorem pertinent, cum illa sola simpliciter excommunicatio sit; postea vero de minori excommunicatione breviter dicemus. Visum est autem prius tractare de effectibus, quam de causis excommunicationis, tum quia tota ratio, et substantia hujus censuræ consistit in hujusmodi effectibus, quos quasi formaliter conferre videtur, quia nihil aliud est, quam vinculum quoddam morale, removens hominem a communicatione quorundam Ecclesiasticorum bonorum; quam remotionem seu privationem vocamus effectum, scilicet per se et proximum hujus censuræ; tum etiam quia fere cætera omnia, quæ de causis inducentibus vel tollentibus hanc censuram desiderari possunt, ex dictis de censuris in communi possunt breviter expediri; quæ autem ad effectum pertinent, sunt maxime propria, et ideo accuratius sunt hoc loco pertractanda. Est autem advertendum, quod, licet effectus adæquatus hujus censuræ unus sit, scilicet, totalis privatio Ecclesiasticæ communicationis, tamen, quia in illa communicatione plura bona includuntur inter se valde diversa, per respectus ad illa distinguuntur plures effectus inadæquati, de quibus sigillatim et in particulari dicere oportet, ut clarior, et expeditior sit doctrina. Hic ergo dicemus de privatione suffragiorum communium, ad quam passive tantum, ut sic dicam, se habet excommunicatus; nam si quæ obligatio moralis ibi intervenit, in alios cadit, ne pro ipso orent, aut suffragia illi applicent; ipse vero solum fit quasi incapax vel indignus talium orationum, vel suffragiorum. Videndum ergo est, qualis sit hæc obligatio, et ad quos actus vel personas extendatur.

SECTIO I.

Utrum grave peccatum sit communes orationes vel suffragia Ecclesiæ offerre pro excommunicato.

1. Quid suffragia sint, superius in propria materia ostendimus, ubi diximus, esse quæ-

dam spiritualia subsidia, quibus quædam Ecclesiæ membra ab aliis juvantur, vel quoad satisfactionem pro pena temporali, vel quoad meritum de congruo, aut impetrationem aliquorum bonorum, præsertim spiritualium vel quæ ad spiritualia conferant; quæ subsidia per sacrificia, orationes, et pia opera, Ecclesiæ membra sibi invicem præbent, interdum privatim, id est, singulæ personæ inter se, interdum vero publice, id est, auctoritate publica totius Ecclesiæ, et in persona ejus, vel ex publico, et communi thesauro ejus. Hic ergo solum agimus de suffragiis communibus; nam de privatis postea dicemus. Possunt autem illa ad tria capita revocari, scilicet, sacrificium Missæ, nam illud nomine totius Ecclesiæ offertur; orationes, et aliæ sacræ cæremoniæ, seu actiones, quæ a ministris Ecclesiæ, ut tales sunt, in persona totius Ecclesiæ fiunt. Item indulgentiæ, quæ vel a Summo Pontifice, vel ab aliis pastoribus juxta potestatem eis datam conceduntur.

Prima conclusio.

2. *Excommunicatio ut formidanda.* — Primo igitur certum est, excommunicatum majori excommunicatione ex intentione et voluntate ipsius Ecclesiæ his omnibus suffragiis privatum esse. In quo Doctores omnes conveniunt, Theologi in 4, dist. 18, ubi Magister, § Ligant quoque, et D. Thom., quæst. 2, art. 4; Bonav., Gabr., Palud., et alii; Sot., d. 22, quæst. 4, art. 4; Summistæ omnes, verb. *Excommunic.*; Navarr., c. 27, num. 17, et seq.; et Covar., qui alios refert, in c. Alma, p. 4, in initio, num. 3, et seq., et § 4, 5 et 6. Et sumitur ex Greg., lib. 2 Dialog., c. 23. Ratio vero est, quia in Ecclesia, et est potestas, et voluntas excludendi hominem contumacem et excommunicatum a participatione suffragiorum; ergo efficaciter id operatur. Consequentia est evidens, et antecedens quoad priorem partem constat, tum ex dictis supra de potestate ferendi censuras, tum ex proprio et peculiari jure, quod Ecclesia habet in hæc bona; cum enim sit eorum domina, aut saltem dispensatrix Christi nomine per Vicarium ejus, jure ac merito potest indignos ab horum bonorum participatione repellere. Quod autem velit et faciat, constat ex usu Ecclesiæ, et ex variis juribus, cap. A nobis, et c. Sacris, cum aliis, de Sent. excom., et 11, quæst. 3, per capita. In quibus etiam propter hanc causam cum aliis dicuntur excommunicati

expelli ab Ecclesia, quia expelluntur a communibus suffragiis, sicut ethnici, Matth. 18. Dicuntur etiam tradi Sathanæ in c. Omnis Christianus, juxta modum loquendi Pauli, 1 ad Timoth. 4, et 1 ad Cor. 5: *Quia extra Ecclesiam diabolus est* (inquit Augustinus), *ac per hoc quasi diabolo traditur, qui ab Ecclesiastica communione removetur.* Item etiam, quia excommunicatus supponitur saltem in foro Ecclesiæ divina gratia sanctificante privatus, et in eo statu pertinax, nam ideo tali censura dignus habetur. Unde, cum ulterius privatur communibus Ecclesiæ auxiliis spiritualibus, quibus multum juvari posset ad obtinendam a Deo gratiam, vel motionem, qua a tali statu resurgeret, merito habetur quasi Sathanæ traditus. Propter quod jure optimo dixit Augustinus, nihil ita esse formidandum Christiano, sicut a Christi corpore separari. Unde multi consent, ad gravitatem hujus pænæ indicandam, in primitiva Ecclesia permisisse Deum, ut per hujusmodi censuram peccatores traderentur potestati dæmonis, etiam corporaliter vexandi; sic intelligentes illud Pauli, 1 ad Cor. 5: *Tradidi hunc hominem Sathanæ in interitum carnis.*

3. *Ecclesia excommunicando, quomodo pia.* — *Ecclesia quomodo sit domina, dispensatrix horum bonorum.* — Hic vero statim oriebatur difficultas, quomodo hæc pœna sit consentanea pietati Ecclesiæ, cum tam acerba sit. Quo modo etiam possit esse medicinalis, ut dicitur c. 4 de Sent. excom., in 6, cum directe videatur bonis animæ contraria, vel potius quasi radicibus ea tollere. Verumtamen de hac re satis diximus in principio disputationum de censuris in communi, et videri potest Covarr., d. 4 p., n. 9, in principio; licet enim hæc pœna directe consistat in privatione omnium spiritualium bonorum, nihilominus ex intentione Ecclesiæ ordinatur ad majus spirituale bonum, vel proprium ipsius excommunicati, ut ei vexatio det intellectum, vel commune aliorum, ut terrore in officio contineantur. De qua re extat optimum exemplum apud Gregor., lib. 4 Dialog., c. 55, et videri potest Ambr., lib. 2 Offic., c. 27, et alia, quæ referuntur 11, quæst. 3, c. Audi denique, et seq., et 24, quæst. 3, c. Resecandæ, et seq. Dico ergo Ecclesiam esse dominam, vel dispensatricem horum bonorum; nam quoad bona, quæ per indulgentias applicantur, est tantum dispensatrix, et potestas dispensandi est per se primo in capite, seu Christi Vicario, qui ea potestate et fideliter et juste

uti debet; et ideo, sicut non concedit tales indulgentias sine justa causa, ita postquam illas juste concedit toti Ecclesiæ universali, vel alicui particulari, aut provinciæ, vel loco, respective neminem ex solo arbitrio, et absque causa legitima ab eorum participatione excludit; esset enim illa personarum acceptio; at vero ex causa legitima merito excludit excommunicatum ab hujusmodi bonorum participatione; nam ea bona solum dispensantur inter membra Ecclesiæ unita; imo cum effectu non applicantur nisi membris vivis, ut suo loco vidimus. At vero aliorum suffragiorum, quæ in communibus orationibus, et sacris operibus consistunt, in tantum est Ecclesia domina, in quantum liberum ei est per membra sua illa operari. Tamen considerando etiam fructum horum operum, dominium ejus est in tota Ecclesia; Prælati autem sunt dispensatores, seu ministri, ut possint ad participationem talium bonorum aliquos admittere, vel excludere, non voluntarie, ut domini, sed ex justa causa, ut iudices.

Secunda conclusio.

4. Secundo hinc etiam certum est, prohibitum esse publice orare pro excommunicatis, seu communia suffragia Ecclesiæ illis applicare. In hoc conveniunt citati Doctores, et sumitur etiam ex Cypriano, epist. 66. Et de hac assertionem videri potest Navarr., de Orat. et hor. canon., c. 49, n. 67; et Covar., dict. § 6, n. 4; et Gabr., lect. 26 in canon., lit. K, et seq. Ratio autem sumitur ex præcedente assertionem, quia intentio Ecclesiæ est privare excommunicatum his suffragiis; non potest autem aliter hoc efficaciter operari, nisi prohibendo ministris Ecclesiæ ne pro excommunicatis hæc suffragia offerant, antequam absolvantur. Et ita etiam loquuntur jura in c. A nobis 2, et c. Sacris, cum aliis, de Sent. excom. Unde fit, hoc præceptum ex genere suo obligare sub mortali, quod docuit expresse D. Thom., Quodl. 11, art. 9, et ex illo notavit Navar., in Sum., cap. 27, n. 36. Et ratio est, tum quia materia illius præcepti gravis est; tum etiam quia hæc privatio communicationis in his spiritualibus, est directe intenta per Ecclesiam.

5. *Cur Ecclesia feria sexta Parasceves pro excommunicatis publice oret.* — Hic vero statim occurrit vulgaris objectio, quomodo Ecclesia in feria sexta Parasceves publice oret pro excommunicatis, si ipsamet prohibet